

Krupa Zsófia MONOSZÍNÉSZ VAGYOK

beszélgetés GÁL TAMÁSSal

Gál Tamás dunaszerdahelyi színész neve eddig a hazai közönség számára nem sokat mondott. A Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiváljára és a Székény Színházba is elhozott A nagyidai cigányok és Jevgenyij Griskovec Hogyan ettem kutyát? című monodrámája magyarországi bemutatója után az anyaországi színházi szakma felfigyelt rá. 2010-ben a Színházi Kritikusok Céhe különdíj kategóriában jelölte.

Hol végezted a főiskolát? Milyenek voltak azok az évek számodra?

• A Pozsonyi Színház- és Filmművészeti Főiskolára jártam, és nagyszerűen éreztem ott magam, a legfontosabb kapcsolataim ott kötődtek. Két évfolyamba is jártam, mert egy filmforgatás miatt félbeszakítottam a főiskolát. Itt ismerkedtem meg Czajlik Józseffel is, aki rendezői osztályba járt. Akkor, tíz évvel ezelőtt indult a közös munka és barátság.

Milyen színházakban játszottál utána?

• A Komáromi Jókai Színházban és a Kassai Színházban.

Hogyan lettél szabadúszó?

• Nem éreztem jól magam ezekben a kőszínházakban. A főiskolai körből pedig azért szorultam ki, mert nem beszélek tökéletes szlováksággal, erős akcentusom van. A Nemzetiben játszom ugyan, de mindig csak magyar szerepet. Mindig akkor hívnak, ha magyar kell. Magyar anyanyelvű vagyok, magyar színésznek tartom magam, szlovák színész nem is lehetek, de természetesen szlovákul is játszom. A szakmában ott ismernek többen.

A szlovák nyelvű színjátszásban folyton mellékvágányon vagy? A nézők hogy fogadnak?

• A szlovák nézőknek már meg kellett volna emésztetniük, hogy egy színész magyar akcentussal beszél: eltelt már ötven év. A szlovákok csak most kezdenek észhez térni, hogy együtt élnek egy másik etnikummal. Eddig becsukták a szemüket, és azt mondták, hogy nincsenek magyarok, mindenki szlovák. „Te ugyan rosszul beszélsz szlovákul, de akkor is szlovák vagy.” Én tehát bizonyos szerepeket nem játszhatok, nem lehetek jelen állandóan, pedig ott vannak az igazi barátaim és kapcsolataim. Most például az Ivanovban nyelvi okokból nem szerepelhetek. Mindenhol én vagyok a felvidéki „ügyeletes magyar”. De ezt magamnak köszönhetem, mert én nem törekedtem arra, hogy tökéletesen megtanuljam a nyelvet. Mindig is magyar színész akartam lenni. Így azonban elvesztettem azokat, akikkel igazán együtt tudnék dolgozni. A magyar társaim szétszéledtek. A kollégákat nem találtam később sem Komáromban, sem Kassán, ezért elkezdtem egyedül játszani.

Ezek voltak a rendhagyó irodalomóráid?

• Igen, engem ez indított el igazán. Faludy György Villon-átköltéseiből állítottam össze egy előadásnyit. Aztán jött *A helység kalapácsa*, Tóth László versei, Nagy László, majd a *Hogyan ettem kutyát?* Tulajdonképpen monoszínész vagyok: van kilenc önálló estem.

Megalapítottátok az Epopeteia Műhely Társulást Czajlik Józseffel: ennek volt az első előadása a *Hogyan ettem kutyát?* Hogyan bukkantatok Griskovec szövegére?

• Jevgenyij Griskovec kortárs orosz drámaíró és színész *Hogyan ettem kutyát?* című monodrámáját Czajlik József magyar nyelvterületen elsőként rendezte meg. Ez a darabnak összességében is harmadik rendezése Griskovec és a lengyel Marek Sztarski után. A lengyelek és a szlovákok, köztük mi, Felvidéken élő magyar színészek

szerencsés helyzetben vagyunk, mert ha Oroszországban valamilyen friss színházi esemény történik, arra gyorsan és pontosan tudunk reagálni. Gyorsan tudjuk követni a szentpétervári eseményeket. Az előadás a gyors magyar fordításnak is köszönhető, ráadásul Tímár Melinda szerintem nagyon jó munkát végzett. A fordítása ott várt készenléti állapotban, hogy valaki felfedezze, ami szerencsére nem történt meg, így mi tudtuk megcsinálni.

Elég speciális szöveget választottatok: Griskovec a csendes-óceáni orosz flottánál töltött három évét meséli el egészen szokatlan természetességgel és spontaneitással. Hogyan viszonyultál az elbeszélői módszeréhez?

• Én nem láttam ugyan az eredetit, amit a Trafóban is bemutatott Griskovec, de a módszerrel már dolgoztam. Olyan ez, mintha interjút készítenél, és mindent egy az egyben leírnál, amit az alany mond. Ő saját maga játszotta, a saját élményeit mesélte el, ezért van annyi befejezetlen mondat és függőben maradt szó. Mivel dokumentarista dráma, ezért odairja az elején, hogy a színész, aki ezt a darabot feldolgozza, annyit tehet hozzá a saját életéből, amennyit akar, és annyit vehet el, amennyit csak akar. Így a szöveg estéről estére változhat. Gyakran olyan passzban vagyok, hogy kihagyok egy teljes jelenetet, mert úgy érzem, nem tudom elérni, hogy a közönséggel teljes mértékben együtt utazzunk. De ezt Griskovec megengedi, sőt, instrukciót ad hozzá. Őt már az „új Csehov” és az „új naivitás” jelzőkkel is illették, és világhírű lett ezzel a drámájával.

Több mint egy éve nem játsszátok az előadást. Mi az oka ennek?

• Nincs rá igény. Kinek kell manapság ez a téma, ez a darab, az ilyen jellegű színház? Ha nem volna pár szent óriult, aki befogadja az előadásokat, akkor még ez az egy-egy alkalom sem volna. Mi nem ebből élünk, hanem abból, hogy a Szlovák Nemzeti Színházban játszunk, és ha összejön, akkor forgatunk. Ezt csak azért csináljuk, mert érdekel, és mert szeretjük.

Nálatok egyáltalán nem kapnak támogatást a független társulatok?

• Itt Magyarországon sokat panaszkodnak az emberek. De Szlovákiában a politikusok, ha csak fele ennyit tennének az emberekért, akkor ott ünnepel-nének. Onnan nézve itt rengeteg pénz fektetnek a kultúrába. Ez persze nevelésesen hangzik, de Budapesten van lehetőségek egy minimális támogatáshoz jutni, van esélye egy alternatív kisszínháznak, de Szlovákiában esélyetek sem volna. Mi tíz év alatt az összes fesztiválon, amin csak részt vettünk, nyertünk valamit. Rengeteg helyen játszottunk, mindenki mindenhol ismer minket Felvidéken, mégsem hívnak és támogatnak. A minisztériumi döntésekkel megfojtják az alternatív színházakat, egyszerűen nincs programjuk az alternatív színházra, egy „harmadik nyugnek” tartják. Ha alternatív színházként akarsz játszani, azt mondják: „a két koldusból hármat csinálsz”. A kőszínházak pedig elnyelik a milliókat.

Szlovákiában ennyire nem működik a befogadószínházi rendszer?

• A Komáromi Jókai Színház számára például mintha nem is léteznénk. Kívárod az egyetlen fesztivált, ahol megmutathatja magát egy határon túli színház. Én „kulturgerillának” hívom magam: oda csapunk le mindig, ahol van egy kis lyuk. Emiatt azonban mobilak is vagyunk, sok helyre el tudunk menni: voltunk Oslóban, Stockholmban, Brüsszelben. Sok örömet is tud adni ez a fajta szabadság, amit kőszínházban nem tapasztalhatsz meg, mert oda vagy kötve, mindig ugyanaz a mozgásod, körbe-körbe.

Hogy érzed magad most a Pozsonyi Nemzeti Színházban?

• Én nagyon szeretek egyedül játszani, de most már örülök, ha társakra találok, ha társulatba hívnak. Az, hogy a Nemzetiben most futó darabban négyen játszunk, nekem szinte tömegnek számít. Azok után, hogy mindent magam viszek, építek, szervezek a saját előadásaimhoz, furcsa bekerülni egy olyan rendszerbe, ahol kilencen vannak ahhoz, hogy feladják rád a cipőt. A második próbán ötvennégy néző ült a nézőtéren, én meg csodálkoztam, hogy már főpróbahét volna?

Mit szóltál a színikritikusai jelölésedhez?

• Nagyon örültem neki, bár tudtam, hogy nem én fogom megkapni. A kategória többi jelöltje, a Nemzeti Színház és az Örkény Színház egész éves munkája nem mérhető össze az enyémmel. Mégis nagyon megtisztelőnek éreztem, örülök, hogy a magyar szakma talán kicsit felfigyelt a munkáimra.

Mik a következő tervek, előadások?

• Vannak terveim, de babonából nem beszélnek még ezekről. Eddig, amit elfecsegtem, nem jött össze.

Tóth Ágnes Veronika ÉS BELÜL MI VAN?

beszélgetés KÁNTOR KATÁVAL

Kántor Katával interjút készíteni olyan, mintha egy kaleidoszkópba nézne az ember. Számítalan egészen különböző dolog érdeklí, és a hazai koreográfusok, társulatok jó részével dolgozott már. Az Origo című munkáját, – melyben jelképesen újradefiniálja magát és kijelöli a saját útját – eredetiség és szenvedély hatja át.

Klasszikus balett alapképzettséged van: a klasszikus balett-karrier soha nem vonzott?

• Nem. Ennek több oka is van. Markó Iván meghatározó mesterem volt. Növendékként a Győri Balett számos darabjában táncoltam, így például a *Boldog lelkekben*, a *Mementóban*, a *Jézus az ember fiában*, a *Bulgakov és a többiekben*, a *Prosperóban*. Az *álmok urában* a darabbeli főszereplő a Katika nevet viselte, nem véletlenül, Iván rám írta a szerepet. Különbséget kell tenni a tünékeny illúziók és a valóság között, az igazi munka pedig mindenre gyógyír – kaptam tőle útravalóként 11 évesen. A korai, megerőltető munkának azonban megvoltak a hátulütői is: az intenzív terhelés következtében elindult egy csontkopás a bal csípőmben, arról nem is beszélve, hogy ezekkel a lúdtalpakkal, bütykökkel, amikkel rendelkezem, azt éreztem, belehalok a spicc-cipőzésbe. Orvosi tanács volt, hogy a klasszikus balettet ne forszírozzam, Ivánnal beszéltem is erről a problémáról, de gyorsan rövidre zárta a beszélgetést: nekem az ő iskolájában van a helyem. Fel is vett, majd szakadás történt a társulat és közte, én pedig ott álltam tizennégy évesen, azzal a kérdéssel, hogyan tovább... Azt éreztem, hogy hosszú távon nem vagyok rá alkalmas, és nem is izgat, hogy spicc-cipős Giselle legyek.

Összeszedvén magam a mester távozása okozta sokkból, a Győri Révai Miklós Gimnázium biológia-fizika-kémia-matematika tagozatán kötöttem ki. Majd az ELTE magyar-esztétika szak, és a NYME művelődésszervező szak következett – párhuzamosan. Az egyetemi évek alatt folytattam a rajzolás is, ami mai napig titkos szerelmem. Az életemben bekövetkező történések nem feltétlen fűzhetők fel egy lineáris logika mentén, de ezeken keresztül jöttem rá, hogy a tánc, a színház a legfontosabb nekem.

Mesélted korábban, hogy aztán újra összehozott a sors Markó Ivánnal.

• Egy egyetemi Wagner-szeminárium kapcsán. A találkozás egy újabb fordulópontot hozott. Iván hívására kilenc év elteltével újra Bayreuthban találtam magam a *Parsifalban*, viráglányként. Ez volt a győri növendékevek utolsó állomása. Az az érzésem, hogy az életem labirintusában visszatértem akkor arra a helyre, ahol elvesztettem a fonalat, és alkalmam nyílt felvenni újra. Már korábban elkezdtem tánckurzusokra járni, workshopokra, de ez az élmény, na meg Iván kétórás balett-gyakorlatai erősítették meg bennem, hogy az újrakezdés nem lehetetlen! 2004-ben végeztem a Táncművészeti Főiskola koreográfus szakán, s most végre befejeztem a moderntánc pedagógus szakot is. Egy kicsit elég is... bár apám nem hagy békén a mondókájával: „jó pap holtig tanul, hát még egy kántor!”

Amikor az új bemutatódban, az *Origóban* a földön fekvő körberajzolod magad krétával, az szerintem nem csak a halál jelképe, de „a gazda bekeríti házát” gesztusa is. Úgy érzem, mintha az egész szakmai pályád és életutad esszenciáját adnád ebben a majd egy órában. Ez szerintem egy nagyon önazonos pont a pályádon. Jól érzem?

• Igen. Sok mindent jelent önmagam körberajzolása. Egyrészt egy pályaszakasz végét és egy új kezdetét. Vannak az életemben ilyen meghatározó csomópontok. Az előző egy 2002-ben bemutatott Duncan-darab volt, a *Palackposta*, Tatai Máriaától. Az az erős önazonosság-élmény, amit e darab kapcsán átéltem, adott erőt, hitet, hogy tegyem a dolgom tovább. És be is indított olyan szálakat, melyek az elmúlt évek meghatározó élményei lettek, ilyen a Kovács Gerzson Péterrel való munkakapcsolat.

Az *Origóban* végig is veszed egy ponton a pályád meghatározó szereplőit.

• A körülrajzolás megelőző jelenetben egy-egy villanásra valóban idézek fontos állomásokat az életemből: a klasszikus balettet, Markó Ivánt, Pataky Klárit, Kovács Gerzson Pétert és más alkotók motívumait. Ezeket a személyes vonatkozásokat a nézőnek nem kell felismernie, elég, ha dekódolja, hogy különböző stílusú mozdulatokat fűzők össze, és ismétlek kimerülésig. A korábbi mozgásnyelv már teljesen kikopik, a zene is kifogy alólam, marad a néma mókuserék... Azaz, ha az ember elkezd tanulni, új formákat felfedezni, egyszer csak azon kapja magát, hogy mindez nagyon jó, de végül is, hol vagyok én, hová lettek a saját gesztusaim?

Kipróbáltam sokféle dolgot, és mostanra, 33 éves koromra már tisztul a kép, és tudom, mi az a rengeteg, amit még szeretnék, úgyhogy egyre inkább a magam útját járom. Ez nem azt jelenti, hogy nem szeretek mások munkáiban feloldódni, hisz az is én vagyok, egyszerűen csak fellépett bennem az utóbbi időben erősen az igény, hogy ne más alkotók szűrőjén keresztül mutassam meg, ki vagyok, és mit gondolok, hanem én határozzam meg magam. A körberajzolás a darabban ennek az önmeghatározásnak a motívuma, hiszen az ember először kívülről, a fizikai teste felől definiálja önmagát, de utána azt is megkérdezi magától: és belül mi van?